

Ali Üsküdarî tarafından yapılmış çiçek resimleri (İÜ Ktp., TY, nr. 5650, vr. 33^a, 39^a, 40^a)

tezyinî Türk sanatları, Tanzimat'la birlikte Batı'dan gelen yabancı etkilere karşı bir süre millî kimliğini korumuş ve yapılan sanat eserlerine kendi damgasını vurmuştur. Böylece Türk rokoku denilen yeni bir buket tarzı ortaya çıkmıştır. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan (TY, nr. 9366) padişah albümünde portrelerin arka sayfalarında çiçek resimleri ve daha çok buketler yer alır. Bu albümde usta bir fırçanın eseri olan ilk altı çiçek tasarımında klasik Türk buketinin bütün özellikleri göze çarpar. Albümün sonuna doğru değişen işçilik ve tasarım şekli albümün farklı tarihlerde ilâveler yapılarak tamamlandığı izlenimini vermektedir. XVIII ve XIX. yüzyıllarda şükûfe ismiyle bir moda haline gelen çiçek minyatürlerinde de kısmen üslûplaştırma vardır. İşçiliğinde klasik resimdeki gölgenin yerini ince tarama tekniği almış, renk ve ayrıntılar aslına uygun işlenmiştir. Bu çiçek resimleri her ne kadar soyut düşüncenin ürünü olarak kabul edilse de motif niteliğini kaybetmiş olduğundan "çiçek resmi" mânâsında kullanılan şükûfe ismini almıştır. Böylece devrin nakkaşları arasında sanatkâr kişiliği yanında çiçek ressamı adıyla anılan bir zümre ortaya çıkmıştır.

XVIII. yüzyılın en önde gelen müzehhip, çiçek ressamı ve lake ustası Ali Üsküdarî'dir. 1139 (1726-27) tarihli *Gazeller* isimli şiir kitabı (İÜ Ktp., TY, nr. 5650), ruganî cildi ve içindeki klasik tezyinatı yanında çiçek resimleriyle de nakkaşının yetenek ve tarzını ortaya koymaktadır. Ali Üsküdarî'nin bu eserde klasik bezemeyi ustaca kullandığı, ayrıca yaptığı çiçek türlerinde tabiata bir botanik uzmanı gözüyle baktığı

ve âdeta çiçeklerin portrelerini çizdiği dikkati çeker. Aynı yüzyılda yetişen ve çiçek ressamı olarak tanınan Abdullah-ı Buhârî minyatürleriyle de ünlü bir musavvirdir. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde kayıtlı albümde (Hazine, nr. 2155) yer alan gül-i sadberk isimli katmerli gül sanatkârının ince işçiliği ve tasarım gücünü göstermektedir. XIX. yüzyılın başlarında yaşayan üstat Ahmed ve Hezargradî lakabı ile tanınan kardeşi Atâullah, talebesi Hüseyin Hüsnü efendiler çiçek ressamlığı alanında başarılı isimlerdendir. İstanbul Üniversitesi ile (AY, nr. 5769) Topkapı Sarayı Müzesi (Emanet Hazinesi, nr. 105; III. Ahmed, nr. 33; Mehmed Reşad, nr. 4) kütüphanelerinde Hüseyin Hüsnü Efendi'nin üslûbunu yansıtan eserler bulunmaktadır. Bu şükûfe ressamları ince işçilikleriyle ün salmış ve pesend tarzı ya da Atâ (Seyyid Ahmed Atâullah Efendi) yolu denilen tarzın öncülüğünü yapmıştır.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan (Medine, nr. 406) eserinden tanınan Hacı Baba ile İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlı (AY, nr. 6557) resminden bilinen Hâfız Basri Baba ünlü çiçek ressamları arasında yer almaktadır. Lâle Devri çiçek ressamlarından Rakkâme Mehmed Efendi'nin, sarayda düzenlenen lâle yetiştiricileri yarışmasının sonunda derece alan lâlelerin resmini yaparak albüm haline getirdiği bilinmektedir. Bu dönemin yazma eserleri arasında isimleriyle beraber çiçek resimlerinin de yer aldığı veya çiçek isimlerinin yanında fiyatlarını gösteren şükûfenâme ve sünbûnelmelere rastlanır (*Şükûfenâme-i Ali Çelebi*, Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, nr. 160/179; *Risâle-i Esâ-*

mî-i Lâle, Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, nr. 173/163).

BİBLİYOGRAFYA :

İlhan Ayverdi – Ahmet Topaloğlu, *Misallî Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul 2005, III, 2970; A. Süheyl Ünver, *Ustası ve Çırağıyla Hezargradlı Zâde Ahmed Ataullah: Hayatları ve Eserleri*, İstanbul 1955, s. 9 vd.; a.m.f., "Türkiye'de Lâle Tarihine Bir Bakış", *TY*, II/2 (1960), s. 5; a.m.f., "Türk Sanatında Çiçekler ve Buketler", *Türkiyemiz*, sy. 22, İstanbul 1977, s. 14; E. J. Grube, "Painting", *Tulips, Arabesques and Turbans: Decorative Arts from the Ottoman Empire* (ed. Y. Petsopoulos), New York 1982, s. 18; Yıldız Demiriz, *Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslûpta Çiçekler*, İstanbul 1986, s. 11; a.m.f., "18. Yüzyılda Çiçek Ressamlığı", *18. Yüzyılda Osmanlı Kültür Ortamı: Sempozyum Bildirileri (20-21 Mart 1997)*, İstanbul 1998, s. 75; a.m.f., "Kitap Süslemelerinde Gül", *İlgi*, sy. 32, İstanbul 1981, s. 30; a.m.f., "Topkapı Sarayı Kütüphanesi'ndeki 413 Sayılı Sünbûnelme ve Sanatımızdaki Yeri", *Sanat Dünyamız*, sy. 36, İstanbul 1986, s. 24; Feryal İrez, "Topkapı Sarayı Harem Bölümündeki Rokoko Süslemenin Batılı Kaynakları", *Topkapı Sarayı Müzesi: Yıllık-4*, İstanbul 1990, s. 21-33; İnci A. Birol – Çiçek Derman, *Türk Tezyinî Sanatlarında Motifler*, İstanbul 1991, s. 13; Çiçek Derman, "Osmanlı Asırlarında Üslûp ve Sanatkarlarıyla Tezhip Sanatı", *Osmanlı*, Ankara 1999, XI, 108; a.m.f., "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçindeki Değişimi", *Türkler* (nşr. Hasan Celal Güzel v.dğr.), Ankara 2002, XII, 289; a.m.f., "Lâle", *DİA*, XXVII, 81; Nurhan Atasoy, *Hasbahçe: Osmanlı Kültüründe Bahçe ve Çiçek*, İstanbul 2002, s. 271; a.m.f., "Türkler'de Çiçek Sevgisi ve Sanatı", *Türkiyemiz*, sy. 3, İstanbul 1971, s. 14; Ekrem Hakkı Ayverdi, *18. Asırda Lâle* (haz. M. Uğur Derman), İstanbul 2006, s. 9; Gülnur Duran, *Ali Üsküdarî*, İstanbul 2008, s. 17; Kemal Çiğ, "Türk Lâle Müzehhipleri ve Eserleri", *STY*, III (1970), s. 243; a.m.f., "Türk Kitap Kapları", *Türkiyemiz*, sy. 9, İstanbul 1973, s. 6.

İNCİ AYAN BİROL

ŞÜKÜR

(الشكر)

Sözlükte "yapılan iyiliği bilmek ve onu yaymak, iyilik edeni iyiliğiyle övmek; minnettarlık" anlamındaki şükür terim olarak "Allah'tan veya insanlardan gelen nimet ve iyilikten dolayı minnettarlığını ifade etme, nimete söz ve fiille mukabelede bulunma, Allah'a itaat edip günah işlemekten uzak durmak suretiyle nimetin gereğini yapma" şeklinde tanımlanmıştır (Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muħit*, "şkr" md.; *Lîsânü'l-'Arab*, "şkr" md.; Fahreddin er-Râzî, XIX, 86). Kuşeyrî, tasavvufun önde gelenlerinin şükürü "derin bir saygıyla nimet sahibinin iyiliğini anmak" diye tarif ettiklerini belirtir (*er-Risâle*, II, 489). Türkçe'de Allah'a karşı minnettarlık için şükür, insanlara karşı minnettarlık için teşekkür ke-

limeleri kullanılır. Şükürün karşıtı küfrdür (küfrân) (nimeti inkâr etme, nankörlük). Şükür hamd (övgü) kavramına yakın bir anlam taşımakla birlikte hamdin kapsamı daha geniştir. Nitekim bir kimse hem iyilikleri hem güzel nitelikleriyle övülür; şükür veya teşekkür ise sadece iyiliklere karşı gösterilen minnettarlığı anlatır (İbnü'l-Esîr, II, 493). Râgıb el-İsfahânî üç türlü şükürden bahseder. Nimeti hatırda tutmak kalple şükür, nimeti verenî övgüyle anmak dille şükür, nimet sahibine lâyük olduğu şekilde karşılık vermek organlarla şükürdür. Ona göre Sebe' sûresinin 13. âyetinde geçen, "Ey Dâvûd ailesi! Şükür için çaba gösterin" meâlindeki ifade ile şükürün bu üç çeşidine işaret edilmiştir. İsfahânî diğer bir açıdan şükürü yine üçe ayırır. Kendinden üstte olana şükür hizmet, övgü ve dua ile, aynı seviyede olana iyiliğe iyilikle karşılık vererek, aşağı seviyede olana ise onu ödüllendirmekle olur (*el-Müfredât*, "şkr" md.; *ez-Zerî'a ilâ mekârimi's-şerî'a*, s. 279).

Kur'an-ı Kerim'de şükür kelimesi ve türevleri yetmiş beş yerde geçmektedir. Bunların çoğunda Allah'ın nimetleri ve ih-sanlarından söz edilmekte, dolayısıyla insanların Allah'a şükretmesi gerektiği bildirilmekte ve şükredenlere verilecek mükâfatlar anlatılmaktadır. Neml sûresinde (27/40) Hz. Süleyman'ın dilinden, "Şükreden ancak kendi iyiliği için şükretmiş olur; nankörlük eden de bilsin ki rabbimin hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, O büyük kerem sahibidir" buyurulmaktadır. Fahreddin er-Râzî'ye göre bu âyette şükürün faydasının Allah'a değil kula yönelik olduğu ifade edilmektedir. Zira kul şükrederek Allah'a olan minnet borcunu ödemiş olur, ayrıca şükrettiği için O'ndan daha çok nimet umabilir (*Mefâtihu'l-ğayb*, XXIV, 198). Nitekim diğer bir âyette Allah'ın şükredenlere nimetini arttıracığı belirtilmektedir (İbrâhîm 14/7). Fahreddin er-Râzî, maddî ve mânevî olmak üzere iki türlü nimetten bahsederek söz konusu artışın her iki nimet çeşidini kapsadığını söyler. Çok şükredenlerin daha fazla maddî nimet elde ettikleri görülmektedir. Mânevî nimetin artışına gelince bu nimetin zirvesi Allah sevgisidir. Allah'ın nimetlerine nâil olan kul sürekli O'nun lutufkârlığı ve nimetlerinin çeşitliliği üzerinde düşünür, bu sayede Allah'a olan sevgisi artar. Daha sonra nimetle ilgilenme düzeyini aşarak nimetin sahibine yükselir, ilgi ve sevgisini O'na yönelir. Böylece şükür mânevî nimetlerin çoğalmasında sağlanmış olur (*a.g.e.*, XIX, 85-86). Râzî'nin bu açıklamasını daha önce

Ebû Bekir eş-Şiblî, "Şükür nimeti değil nimeti verenî görmektir" şeklinde özetlemiştir (Kuşeyrî, II, 492). Âyetlerde Allah'ın insanlara bahsettiği maddî ve mânevî nimetler arasında (meselâ bk. el-Mâide 5/6; en-Nahl 16/14; el-Hac 22/36) çeşitli kurlarına rağmen onları bağışlaması (el-Enfâl 8/26), kurtarıcı âyetler göndermesi (meselâ bk. el-Mâide 5/89), duyu ve idrak yeteneği vermesi (en-Nahl 16/78; el-Mü'minûn 23/78; es-Secde 32/9) gibi nimetler sayıldıktan sonra, "Belki şükredersiniz" ifadesiyle nimetin verililişinin insanlar için şükür konusunda bir sınama olduğuna vurgu yapılır. Hz. Süleyman böyle bir sınavdan geçtiğini belirtmiştir (en-Neml 27/40). Aynı ifadeler nimet sahibine şükretmenin ahlâkî bir ödev olduğunu gösterir. Nitekim bazı âyetlerde Allah'ın lutufları sayılarak, "Ne kadar az şükrediyorsunuz! Fakat insanların çoğu şükretmez; hâlâ şükretmeyecekler mi?" gibi ifadelerle bu ödevi ihmal edenler uyarılmaktadır (meselâ bk. el-A'râf 7/10; Yâsîn 36/35, 73; el-Mülk 67/23).

Kur'an-ı Kerim'de şükür kavramı meş-kûr şekliyle insanların hayırlı işlerinin karşılığı olarak da kullanılır (el-İsrâ 17/19; el-İnsân 76/22). Ayrıca âyetlerde hem insanlar (Fâtır 35/34; el-İnsân 76/3) hem de Allah için (el-Bakara 2/158; en-Nisâ 4/147) şâkir ve şekûr nitelemeleri geçmektedir. Bazı sûfler insanlar için kullanıldığında şâkiri "varlığa şükreden", şekûr "yokluğa şükreden"; bazıları şâkiri "verildiğinde şükreden", şekûr "verilmediğinde şükreden"; bazıları da ilkin "nimete şükreden", ikincisini "belâyâ şükreden" diye açıklamıştır (Kuşeyrî, II, 491-492). Bu iki ismin Allah için kullanıldığında "şükürün karşılığını veren" veya daha genel olarak "iyi ve faydalı davranışları dolayısıyla kullarını ödüllendiren ve rahmetiyle günahlarını bağışlayan" mânasına geldiği belirtilir (Taberî, II, 55; IV, 338; VIII, 55-56). Fahreddin er-Râzî'ye göre şükür kavramı Allah hakkında mecazi mânada kullanılır (*Mefâtihu'l-ğayb*, IV, 161). Kuşeyrî ise bu bağlamda şekûr isminin "Allah'ın az amelî bol sevap vermesi" anlamını içerdiğini belirtir (*er-Risâle*, II, 489). Bir âyette kulun hem Allah'a hem de ana babasına minnettarlığını göstermesi "şükret" emriyle (Lokmân 31/14), diğer bir âyette genel olarak insanların birbirine teşekkürü şükür kelimesiyle (el-İnsân 76/9) ifade edilmiştir.

Hadislerde şükür kavramı hem "verdiği nimetten dolayı kulun Allah'a minnettar olması" hem "Allah'ın kullarının şük-

rüne karşılık vermesi, iyiliklerini ödüllendirmesi" hem de "insanların birbirine teşekkür etmesi" mânasında geçmektedir. Bazı hadis kitaplarında şükürle ilgili özel başlıklar bulunur (Wensinck, *el-Mu'cem*, "şkr" md.). "Aza şükretmeyen çoğa da şükretmez" meâlindeki hadis (*Müsned*, IV, 278, 375) şükürün insanlarda karakter haline gelmesi gerektiğine işaret eder. Diğer bir hadiste, "Allah'a şükretmeyen insanlara teşekkür etmez, insanlara teşekkür etmeyen Allah'a şükretmez" denilmiştir (*Müsned*, II, 258, 295, 303; Tirmizî, "Birr", 35). İbnü'l-Esîr'e göre bu hadis, "Bir kimse kendisine yapılan iyiliğe teşekkür etmeyip iyiliği nankörlükle karşılırsa Allah da onun kendisine şükürünü kabul etmez" anlamına gelir (*en-Nihâye*, II, 494). Belâyâ sabretmenin de nimete şükretmenin de mûmine sevap kazandırdığını bildiren hadis (*Müsned*, IV, 332, 333; Müslim, "Zühd", 64) her durumda iyimser olmayı telkin etmektedir. İbn Hacer el-Askalânî'nin aktardığı bir yorumda göre, "Yemek yiyip şükreden oruç tutup sabreden gibidir" meâlindeki hadiste (*Müsned*, II, 283, 289; Buhârî, "E'îme", 56) şükürün sevabının sabrın sevabından daha az olacağı yolundaki anlayışın yanlışlığı ortaya konmaktadır. İbn Hacer'e göre bu hadis, "Şükreden zengin mi, sabreden fakir mi daha üstündür?" şeklindeki tartışmaya dair olup bunların eşdeğerde sayıldığını gösterir; bu hususta değer farkı kişilere ve onların içinde bulunduğu durumlara göre değişir (*Fethu'l-bârî*, XX, 287). Şükür kavramının Allah'a nisbeti hadislerde de yer almaktadır. Dikenli bir dalı yoldan kaldıran, susuzluktan kıvranan bir köpeğe su içiren kimselerin bu davranışları, "Allah ona şükretti ve onu cennetine koydu" sözleriyle değerlendirilmiştir (*Müsned*, II, 375, 521, 533; Buhârî, "Vuđû", 33, "Ezân", 32; Ebû Dâvûd, "Edeb", 27, 160). Kuşeyrî'ye göre kulun Allah'a şükürü O'nun kendisine olan ihsanını anarak O'na hamdetmesi, Allah'ın kuluna şükürü de yaptığı iyiliği anıp onu övmesidir (*er-Risâle*, II, 489-490).

İslâm ahlâkî ve edep literatüründe şükür konusuna ayrılan bölümlerde genellikle bu husustaki âyet ve hadislerle manzum ve mensur güzel sözlerin aktarılmasıyla yetinilmiştir (meselâ bk. İbn Kuteybe, II, 177-194; İbrâhîm b. Muhammed el-Beyhakî, s. 148-152, 153-154; İbn Abdülber, I, 310-318; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, s. 78-79, 292-294). İbn Ebû'd-Dünyâ'nın eş-Şükür başlıklı risâlesinde de aynı yöntem izlenmiştir (*Mevsû'atü Resâ'ili İbn Ebi'd-Dünyâ*, III içinde, Beyrut 1414/1993). Şü-

kür konusu ağırlıklı biçimde tasavvufî-ahlâkî eserlerde incelenmiş olup bunların en önemlisi Gazzâlî'nin *İhyâ'ü 'ulûmî'd-dîn*'idir. Kırk ana bölümden oluşan eserin 32. bölümü "Sabır ve Şükür" başlığını taşır (IV, 60-141). Gazzâlî burada, "Şükrederseniz size daha fazlasını veririm" meâlindeki âyeti (İbrâhîm 14/7) zikrettikten sonra başka âyetlerin de işaretiyle bu fazlalığın zenginlik, duaya icâbet, bağışlama ve tövbelerin kabulünde olacağını söyler. Ayrıca Yunus süresinin 10. âyetiyle Zümer süresinin 74. âyetine dayanıp cennete gireceklerin ilk sözlerinin şükür olacağını ifade eder. Sâliklerin makamlarından olan şükür ilim, hal ve amelden oluşur. İlim hali, hal ameli doğurur. İlim nimetin nimet sahibinden olduğunu bilmek, hal ise O'nun ihsanından doğan sevinçtir; amel de nimet sahibinin istediğini yapmaktır. Amelin kalp, organlar ve dille ilgili yönlerinin bulunduğunu, şükürün anlamını kavrayabilmek için bu üç yönün açıklığa kavuşturulması gerektiğini söyleyen Gazzâlî ilim, hal ve amel kavramlarını şükürle ilgisi bakımından geniş biçimde tahlil eder. Şükürün hakikatini anlayabilmek için öncelikle var olan her şeyin nimet olduğunu ve bütün nimetlerin Allah'tan geldiğini bilmek gerekir. Bu aynı zamanda tevhid bilgisidir, nimeti başkasından bilmek ise bir tür şirkittir. Şükürün hal düzeyinde nimeti ve nimete kavuşmayı önemsemeyip bizzat nimet sahibinden dolayı sevinmek gerekir. Bu durumda şükürün amacı nimetin kendisi değil onu veren olduğundan kul elindeki varlığı Allah'ın rızası uğruna ve O'nun istediği şekilde harcar. Bu halin işareti dünyanın sırf âhiretin tarlası olduğu için sevilmesidir. Amel yönünden şükürün kalp, dil ve organlarla ilgisi vardır. Kalbin şükürü bütün yaratılmışlar için iyilik düşünmek, dilin şükürü Allah'a minnettarlığını ifade etmek, organların şükürü Allah'ın verdiği nimetleri O'na itaat sayılacak şekilde kullanmaktır. Buna göre Kuşeyrî'nin de kaydettiği gibi (a.g.e., II, 494) gözün şükürü başkalarında görülen kusuru örtmekle, kulağın şükürü duyulan kusurları ifşa etmemekle olur. Gazzâlî'ye göre Allah, razı olduğu ve olmadığı şeyleri ayırt etmesini sağlamak için katından gönderdiği vahiy bilgileriyle insana kalp basireti vermiştir. Dinin hükümlerine uymayanlar şükür vecibesini yerine getiremeyecekleri gibi basiretlerini kullanarak ibret gözüyle evrendeki gerçekleri, yaratılıştaki hikmetleri kavrayamayanlar da var olan şeylerin gerçek anlamlarına ulaşmaktan uzak kalacakları için yine nimetin de-

ğerini anlayamaz ve şükürünü eda edemezler, bu ise bir nankörlüktür. Gazzâlî, şükürle sosyal dayanışma ve paylaşma arasında ilişki kurarak ekonominin temel bir ilkesine dikkat çeker. Buna göre Allah'a giden yol O'na itaat etmek ve halkın geçimini sağlamaktan geçer (*İhyâ'*, IV, 95). Altın ve gümüşün yaratılışındaki hikmet onları tedavülde tutup insanların refahına katkıda bulunmaktır. Bunları saklayarak tedavüle çıkarmamak ise şükür görevini yerine getirmemektir. "Altın ve gümüşü biriktirip de Allah yolunda harcamayanları acıklı bir azapla müjdele!" meâlindeki âyeti (et-Tevbe 9/34) bu yönde yorumlayan Gazzâlî bunun ancak hikmet bilgisiyle öğrenilebileceğini ifade etmekte, sahip olduğu nimete ihtiyaç duyulduğu halde bunu önemsemeyenleri zalim ve nankör diye nitelemektedir (a.g.e., IV, 90-94).

Şükürün mü yoksa sabrın mı daha faziletli olduğu yolundaki meşhur tartışmayı da ele alan Gazzâlî, değişik durumlara göre sabrın veya şükürün daha faziletli sayılabileceğini delilleriyle açıklamakta, sonuçta sabrın ve şükürün değerinin bunları yerli yerince yapmaya bağlı olduğunu belirtmektedir. Kişiyi itaate ve hayırlı işlere yönelten şükür sabırdan daha üstündür ve böyle bir şükür sabrı da içerir. Çünkü nimetleri kötü yolda kullanmaktan sakınıp hayır yolunda kullanmanın zorluğuna katlanmak da bir sabırdır. Buna karşılık sabreden bir fakir malını faydasız işlerde harcayan bir zenginden daha üstündür. Her iki durumda da önemli olan sabır veya şükür sayılan davranışların görünüşü değil bunların içini dolduran mânevî ve ahlâkî özüdür. Kendisine sabrın mı yoksa şükürün mü daha üstün olduğunu soranlara Cüneyd-i Bağdâdî, "Ne zenginin övülmesi varlıklı oluşundan ne de fakirin övülmesi yoksulluğundan dolayıdır; bunların değeri şartlarının yerine getirilmesine bağlıdır" cevabını vermiştir. "Yemek yiyip şükreden oruç tutup sabreden gibidir" meâlindeki hadis de bu gerçeğe işaret etmektedir. Gazzâlî, varlıklar dünyasındaki sayısız nimetleri inceleyip bunlardan dolayı ne kadar çok şükredilmesi gerektiğine ve bu açıdan şükürün çeşitlerine dair *İhyâ'*'da yaptığı geniş açıklamaları (IV, 109-123) hatırlatarak bunlardan başka şükür çeşitlerinin de bulunduğunu söylemektedir. Buna göre, kulun Allah'ın nimetlerinin kendisine peş peşe gelmesinden dolayı bu kadarına lââyik olmadığı için mahcubiyet duyması şükürdür; şükürden âciz olduğunu itiraf etme-

si, şükürün azlığından yakınması, kendi şükürünün de Allah'ın lutuflarından sayıldığını bilmesi şükürdür. Yine nimetlerden dolayı kibre kapılmaması, nimetlere vesile olanlara teşekkür etmesi, nimet sahibinin huzurunda edebini koruması, aşırı talep-kâr davranmaması, nimetleri güzellikle kabul edip en küçüğüne bile razı olması şükürdür (a.g.e., IV, 141). Nimet veren veya bir sıkıntıdan kurtaran Allah'a şükran ifadesi olarak yapılan secdeye şükür secdesi denir (bk. SECDE).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, II, 493-494; *Müsned*, II, 258, 278, 283, 289, 295, 303, 375, 521, 533; IV, 278, 332-333, 375; Râgıb el-İsfahânî, *ez-Zerâ'a ilâ mekârimi's-şerî'a* (nşr. Ebü'l-Yezîd el-Acemî), Kahire 1405/1985, s. 279-281; İbn Kuteybe, *Uyûnü'l-aḥbâr*, II, 177-194; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, Beyrut 1412/1992, II, 55; IV, 338; VIII, 55-56; İbrâhîm b. Muhammed el-Beyhakî, *el-Meḥâsin ve'l-mesâuî* (nşr. Muhammed Süveyd), Beyrut 1408/1988, s. 148-152, 153-154; İbn Abdülber, *Behcetü'l-mecâlis*, I, 310-318; Kuşeyrî, *er-Risâle*, II, 488-497; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *el-Âdâb* (nşr. Ebü Abdullah Saîd el-Mendûh), Beyrut 1408/1988, s. 78-79, 292-294; Gazzâlî, *İhyâ'*, IV, 60-141; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtiḥu'l-ğayb*, IV, 161; XIX, 85-86; XXIV, 198; XXV, 249; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî* (Sa'd), XX, 287; Sâlim b. Muhammed el-Karanî, "Haḳîkatü's-şükür beyne's-selefi's-şâlih ve'l-Kaderiyye", *Mecelletü Câmî'a'ti'l-İmâm Muḥammed b. Su'ûd el-İslâmiyye*, sy. 41, Riyad 1424/2003, s. 247-343.

MUSTAFA ÇAĞRICI

ŞÜMEYTYİYE

(الشميطية)

İmâmiyye'den
Yahyâ b. Ebû Şümeyt'in
(ö. 67/687)
mensuplarına verilen ad
(bk. İMÂMİYYE).

ŞÜMÜNNÎ

(الشمي)

Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed
b. Muhammed b. Muhammed
eş-Şümünnî el-Kusantîni el-Kâhîrî
(ö. 872/1468)

Hanefî fakihî.

Ramazan 801'de (Mayıs 1399) İskenderiye'de doğdu. Ailesi aslen Cezayir'in Kusantîne şehrine bağlı Şümünne köyünden olup dedesi ve babası tanınmış âlimlerdendi. Küçük yaşta babasıyla Kahire'ye giderek Veliyyüddîn İbnü'l-İrâkî, Yahyâ b. Yûsuf es-Seyrâmî, İbnü'l-Hümâm, İbn Hacer el-Askalânî, Alâeddin el-Buhârî, Şem-